

Zpráva o vytlačení z bydlení
za rok 2018

Platforma pro sociální bydlení
LUMOS

Zpráva o vyloučení z bydlení
za rok 2018
Obsah

Shrnutí	4
Tři podstatné poznámky na úvod	6
A. Kolik domácností se nachází v závažné bytové nouzi?	7
B. Které části České republiky jsou závažnou bytovou nouzí nejvíce zasaženy?	9
C. Kolik domácností se každoročně dostává do bytové nouze?	12
D. Jak je na tom 25 měst, ve kterých žije téměř polovina ze všech rodin v bytové nouzi?	13
E. Proč došlo k masivnímu poklesu vyplacených doplatků na bydlení?	19
F. Zdroje dat, metody výzkumů a výpočtů	22
Přílohy	29

Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2018 je první dokument za uplynulých 30 let, který nabízí detailní data o stavu závažné bytové nouze v České republice v této šíři a přesnosti.¹

Zpráva je výsledkem šesti měsíců intenzivního sběru a analyzování dat z dávkových systémů, dat získaných od desítek obcí na základě žádosti podle zákona o svobodném přístupu k informacím, údajů o tisících klientů největších poskytovatelů sociálních služeb v ČR (Armáda spásy, Naděje, Slezská diakonie, Člověk v tísni) a dat ze sčítání domácností bez domova v Brně a Liberci.

Velké množství podkladů nám umožnilo vypočítat unikátní koeficienty, díky kterým můžeme realisticky odhadnout počet lidí v závažné bytové nouzi v jednotlivých obcích ČR. Vznikl tak celistvý obraz bytové nouze v Česku.

Lidé v závažné bytové nouzi žijí převážně na ubytovnách nebo bez střechy nad hlavou. Ve zprávě popisujeme i podíl dalších forem vyloučení z bydlení. V závažné bytové nouzi se nachází 83 tisíc osob žijících v 54 tisících domácnostech. Počet lidí v závažné bytové nouzi je podle našich výpočtů v současnosti nižší než běžně uváděných 200 tisíc osob. Což ale nijak nesnižuje nutnost situaci v České republice řešit.²

Zejména jde o 20 tisíc nezletilých dětí, které vyrůstají v 10 tisících rodinách v závažné bytové nouzi. Alarmující je také 70% nárůst počtu domácností s osobami nad 65 let žijících na ubytovnách mezi lety 2015 a 2018.

“Neobejdeme se bez zákona, obce samy bytovou nouzi těžko vyřeší.”

Česká republika se dělí na 206 územních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP). Na území 110 ORP, tedy nadpoloviční většiny, žije dohromady pouhých 10 % všech domácností v závažné bytové nouzi v ČR. Oproti tomu polovina domácností v závažné bytové nouzi žije na území pouhých 14 ORP. Tyto obce si samy těžko poradí. Pokud se zaměříme na řešení bytové nouze v těchto klíčových obcích, zásadně to ovlivní celorepubliková čísla.

V průběhu našeho sběru dat se ukázalo, že města zpravidla nemají přehled o počtu rodin s dětmi v bytové nouzi žijících na jejich území. Neshromažďují a nevyhodnocují na pravidelné bázi potřebná data a nepřijímají potřebná opatření. Neplatí, že místní samospráva zná situaci ve svých obcích nejlépe, čímž bývá obhajována autonomie samospráv v tom, jak obce budou řešit bytovou nouzi svých občanů.

Pokud obce nabízejí službu, kterou nazývají sociálním bydlením, je nastavena tak, že se průměrně pouze do 15 % těchto bytů dostanou rodiny, které se nacházejí v závažné bytové nouzi. Obce navíc mnohdy nedisponují potřebným bytovým fondem a/nebo pro potřeby sociálního bydlení nevyčleňují potřebné množství bytů. Ukázalo se, že napříč obcemi se stovkami rodin v závažné bytové nouzi se z nich dostanou ročně k sociálním bytům pouze jednotky, maximálně nízké desítky v relativně neaktivnějších obcích (maximálně osmnáct v Brně), a to přes tisíce i desetitisíce obecních bytů, jež některá z těchto měst vlastní.

1. Viz definice pojmu „závažná bytová nouze“ v kapitole „Tři zásadní poznámky na úvod“.

2. Navíc s přihlédnutím ke stále závažnější finanční nedostupnosti bydlení, která ovšem není tématem této studie.

Zejména obce s vysokou koncentrací osob v bytové nouzi v současnosti zpravidla sahají k neefektivním restriktivním krokům, jako je vyhlášení bezdoplatkové zóny. K listopadu 2018 mělo bezdoplatkové zóny na svém území již 52 obcí. Bездoplatkové zóny však nevedou ke snížení bytové nouze, ale podle indicií z lokalit pravděpodobně přispívají k nucené migraci těchto osob, ke ztrátě sociálního zázemí a také hrozí, že se k nejohroženějším nedostanou potřebné dávky na bydlení.

Analýzovaná data navíc ukazují silnou regionální nerovnost mezi přístupem nejen samospráv, ale i státní správy. Například při vyplácení dávký MOP na kauci úspěšnost žadatelů osciluje mezi 25 a 90 %. Zavádějící je často nekriticky pozitivní interpretace trendu posledních let, kdy významně klesá počet vyplacených dávek na bydlení. To je samo o sobě nepochybně pravda, ale nelze vyvozovat, že se proto dávky začínají dostávat opravdu jen k těm potřebným ani že přímou měrou dochází ke snižování počtu domácností v bytové nouzi. Naše rozsáhlé šetření ukázalo, že doplatek na bydlení pobírá jen přibližně 60 % rodin a 40 % bezdětných domácností žijících na ubytovnách – tedy z domácností nacházejících se v závažné bytové nouzi.

Je zřejmé, že se Česká republika neobejde bez zákona, který legislativně ukotví povinnosti obcí, jasně vymezí kompetence orgánů státní správy a zároveň zajistí stabilní financování pro širokou škálu nástrojů pro předcházení a řešení bytové nouze.

Co nového přináší tato Zpráva?

Unikátní výzkumná zpráva přináší doposud nejpodrobnější vhléd to toho, kolik lidí je v České republice vyloučeno z normálního bydlení a přežívá v závažné bytové nouzi.³ Dozvíte se:

- A. Kolik domácností se nachází v závažné bytové nouzi.
- B. Které části České republiky jsou závažnou bytovou nouzi nejvíce zasaženy.
- C. Kolik domácností se každoročně dostává do bytové nouze.
- D. Jak vypadá situace ve 25 městech, ve kterých žije téměř polovina ze všech rodin v bytové nouzi v ČR.
- E. Co může být příčinou dramatického poklesu v počtu vyplacených doplateků na bydlení v posledních třech letech.
- F. Z jakých zdrojů dat jsme vycházeli a jaké metody výpočtu jsme uplatnili.

3. Tato zpráva se snaží vyrovnat s některými nedostatky analytických podkladů k tvorbě zákona o sociálním bydlení v gesci MMR, které v roce 2018 zpracovaly autorské kolektivy Sociologického ústavu AV ČR a Úřadu vlády ČR (ASZ):

- u některých kategorií vychází ze zastaralých údajů (např. SLDB 2011) místy zaměňují klíčové jednotky analýzy (domácnosti vs. osoby)
- počty některých kategorií odhadují na velmi širokém rozmezí (např. na ubytovnách 14-24 tisíc, v nevyhovujících bytech 20-40 tisíc)
- neobsahují odhady velikosti podskupin (např. rodiny, děti, samostatně žijící osoby)
- neodhalují regionální disparity v počtech domácností v bytové nouzi

Tři podstatné poznámky na úvod

Zabýváme se pouze závažnou bytovou nouzí

Bereme ohled na to, že veřejné rozpočty není možné najednou zatížit příliš velkými novými výdaji a že implementační kapacity veřejných institucí mají své limity. Proto jsou v této Zprávě uváděny pouze počty domácností v závažné bytové nouzi. Počítali jsme lidi, kteří:

- ⊙ Jsou bez střechy nad hlavou nebo přežívají v provizorním přístřeší
- ⊙ Žijí v azylových domech či na ubytovnách⁴
- ⊙ Žijí v ústavních zařízeních, ačkoli v případě poskytnutí podpory v oblasti bydlení (popřípadě komunitních služeb) by mohli žít v přirozeném prostředí
- ⊙ Žijí ve vážně nevyhovujících bytech, kde chybějí základní služby a vybavení jako tekoucí či teplá voda, elektřina, záchod, koupelna či sprcha, kuchyň nebo kuchyňský kout
- ⊙ Žijí v nejistých podmínkách přechodného bydlení u příbuzných či známých.⁵

Neuvádíme počty potřebných sociálních bytů, ale počty domácností, které potřebují podporu v bytové nouzi

Ne pro všechny domácnosti v bytové nouzi je jediným řešením poskytnutí sociálního bytu. Bytovou nouzi je možné řešit i jinými nástroji, které souhrnně nazýváme termínem „podpora v bytové nouzi“. Patří mezi ně:

- ⊙ Poradenství v oblasti bydlení
- ⊙ Dávky
- ⊙ Finanční podpora pro získání bytů na volném trhu – ať už podpora finanční (například podpora při zaplacení jistoty – dříve kauce – skrze dávky), či bezúročné úvěry
- ⊙ Provize realitnímu zprostředkovateli, poskytnutí finančních garancí pronajímatelům a další finanční nástroje, doprovázení či realitní zprostředkování pro znevýhodněné skupiny

Bez zákona se s bytovou nouzí nevypořádáme

Některá z výše uvedených podpůrných opatření pro předcházení bytové nouzi nebo jejímu řešení je možné realizovat již nyní (například jistotu lze hradit pomocí dávky mimořádné okamžité pomoci). Z dat prezentovaných ve Zprávě je však zřejmé, že závažnou bytovou nouzi desítek tisíc domácností v ČR není možné vyřešit bez zákona, který ukotví a zajistí stabilní financování široké škály opatření zaměřených na řešení bytové nouze a jejímu předcházení. Není představitelné, že si nejvíce zasažená města poradí s bytovou nouzí bez nástrojů, které může přinést jedině zákon.

1

4. Termín ubytovna používáme napříč touto zprávou výhradně pro označení „sociálních ubytoven“, tj. ubytoven, kde (dlouhodobě) žijí lidé, kteří by dali přednost standardnímu bydlení, kdyby měli tu možnost. Nezahrnujeme podnikové ubytovny, ubytovny, kde dočasně pobývají pracovníci, protože to pro ně momentálně představuje nejvhodnější variantu bydlení.

5. Mezi domácnosti v bytové nouzi v rámci této Zprávy nepočítáme domácnosti zatížené nepřiměřenými náklady na bydlení, kterým po uhrazení bydlení zbývá málo prostředků na život. Jako bytovou nouzi nechápeme ani situaci, kdy domácnost bydlí v bytě v sociálně vyloučené lokalitě, ale její byt splňuje standard trvalého bydlení.

2

3

6

7

6. Pro stručnost ve Zprávě používáme termín „rodiny s dětmi“ ačkoli do této kategorie řadíme pouze rodiny se závislými dětmi (nikoli rodiny s dospělými dětmi).

7. Pro stručnost dále ve Zprávě pro označení tohoto typu domácností používáme termín „bezdětné domácnosti“, ačkoli se může jednat o domácnost rodiče s dospělým dítětem.

8. Výsledná data jsou zaokrouhlována na celé stovky u celorepublikových čísel, případně na desítky u výpočtů za obce.

A. Kolik domácností se nachází v závažné bytové nouzi?

- ⊙ V České republice je aktuálně v závažné bytové nouzi minimálně 54 000 domácností. Z toho přibližně 9 600 jsou rodiny s dětmi.⁶ Zbytek tvoří bezdětné domácnosti (jednotlivci či páry).^{7; 8}
- ⊙ Rodiny s dětmi představují jen menší část z domácností v bytové nouzi.
- ⊙ Nejvíce lidí v bytové nouzi buď přežívá na ubytovnách, nebo jsou bez střechy nad hlavou.

Tabulka 1:
Odhad počtu domácností v závažné bytové nouzi v ČR v roce 2018

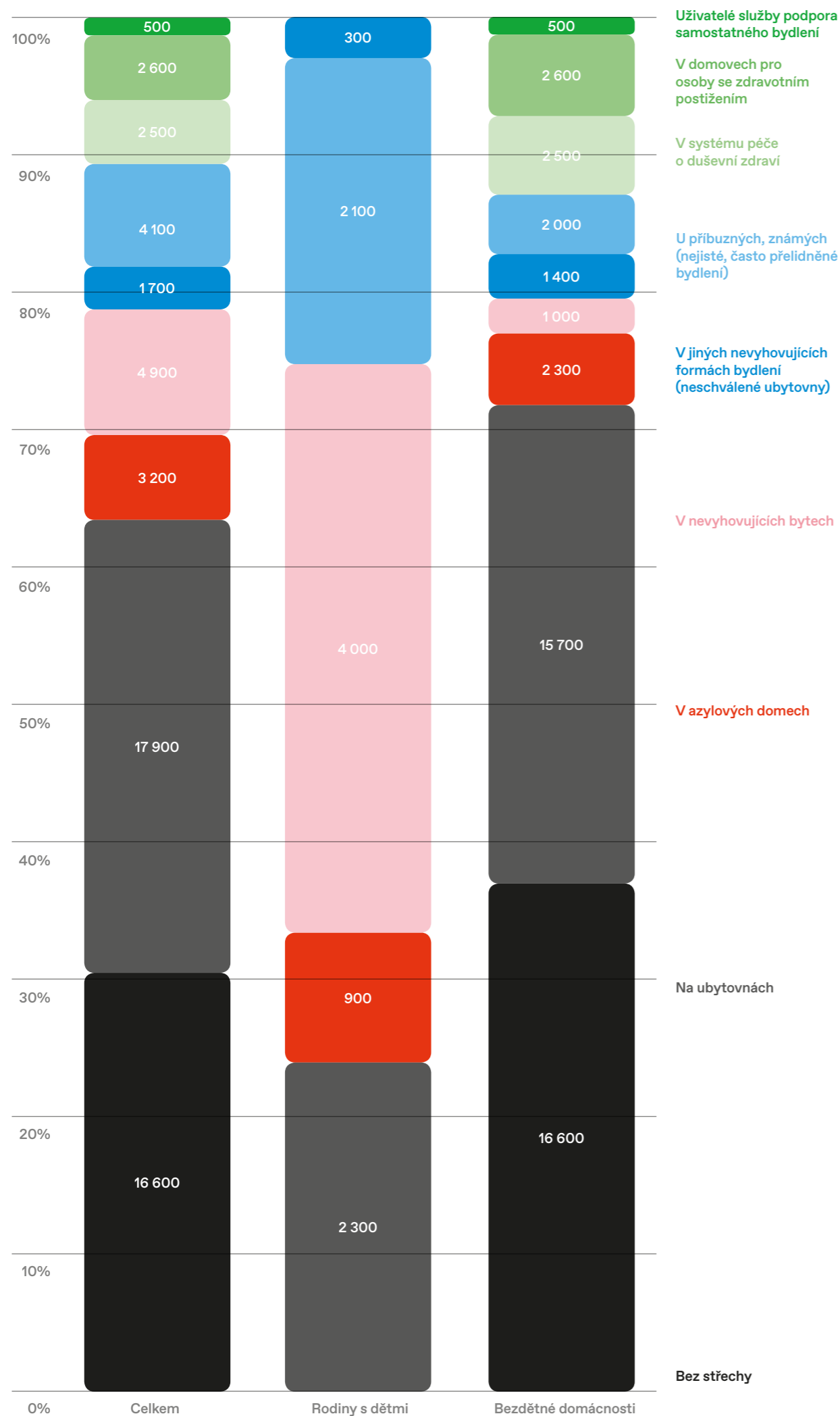
	Celkem	Z toho		Celkem osob v dotčených domácnostech	Celkem dětí vyrůstajících v dotčených domácnostech
		Rodiny s dětmi	Bezdětné domácnosti celkem		
Celkem v závažné bytové nouzi	54 000	9 600	44 600	83 000	20 500
Z toho rodiny s dětmi a bezdětné domácnosti, které jsou aktuálně:					
V azylových domech	3 200	900	2 300	5 700	2 000
Na ubytovnách	17 900	2 300	15 700	25 300	5 000
V nevyhovujících bytech	4 900	4 000	1 000	14 700	8 300
U příbuzných, známých (nejisté, často přelidněné bydlení)	4 100	2 100	2 000	9 400	4 500
V jiných nevyhovujících formách bydlení (neschválené ubytovny)	1 700	300	1 400	2 600	700
Ohrožení uživatelé služby podpora samostatného bydlení	500	●	500	500	●
Bez střechy	16 600	●	16 600	18 400	●
Z toho lidé žijící v ústavní péči, kteří by mohli žít v komunitě:					
V rámci reformy psychiatrické péče	2 500	●	2 500	2 500	●
V domovech pro osoby se zdravotním postižením	2 600	●	2 600	3 900	●

● Tyto případy se vyskytují minimálně nebo vůbec.

Spolehlivost odhadu*	Velmi vysoká	Poměrně vysoká	Spíše nízká
----------------------	--------------	----------------	-------------

* Pro informace o tom, na základě čeho byla stanovena spolehlivost odhadu, viz kapitola D.

Graf 1: Odhad počtu domácností v závažné bytové nouzi podle toho, kde aktuálně přebývají

B. Které části České republiky jsou závažnou bytovou nouzí nejvíce zasaženy?

Tabulka 2: Koncentrace bytové nouze z hlediska územních obvodů ORP

Jaká část z celkového počtu domácností	Celkem v bytové nouzi	Rodin celkem v bytové nouzi	Bezdětných domácností v bytové nouzi
V kolika ORP žije 50 % všech domácností v bytové nouzi v ČR?	14	19	12
V kolika ORP žije 75 % všech domácností v bytové nouzi v ČR?	50	53	49
V kolika ORP žije 90 % všech domácností v bytové nouzi v ČR?	96	100	94
Počet ORP, ve kterých žije dohromady pouze 10 % všech domácností v bytové nouzi v ČR	110	106	112
Celkem ORP v ČR	206	206	206

Bytová nouze rodin i bezdětných domácností je značně geograficky koncentrovaná. Velká část domácností v bytové nouzi žije v malém počtu územních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP):

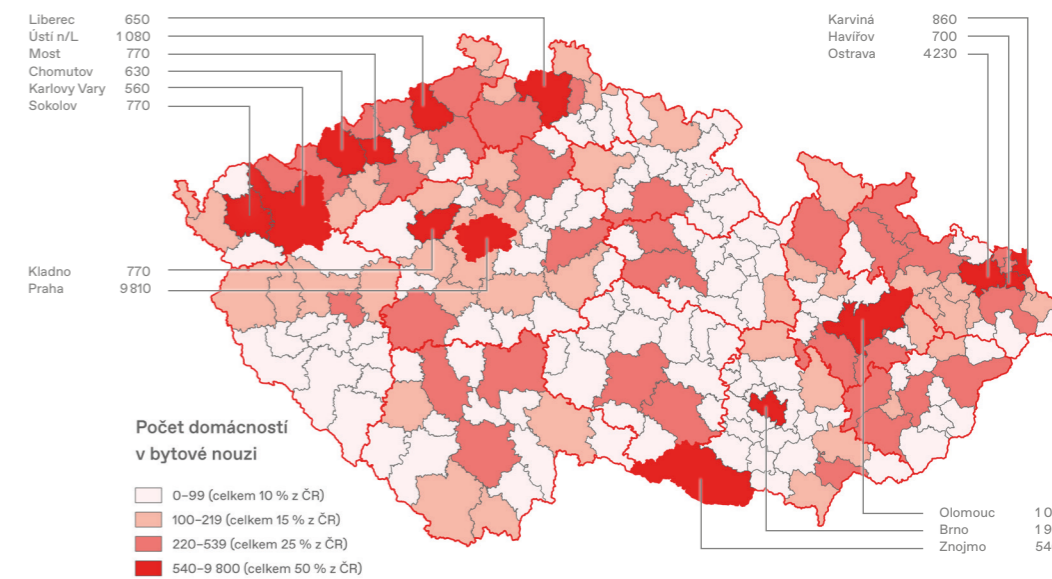
- ☉ Polovina ze všech domácností v bytové nouzi v ČR žije na území pouze 14 ORP, polovina ze všech bezdětných domácností na území pouze 12 ORP
- ☉ Naopak území 110 ORP (více než poloviny České republiky) je bytovou nouzí zasaženo málo, žije zde dohromady pouze 10 % ze všech domácností v bytové nouzi v ČR; poloviny České republiky se tedy závažná bytová nouze prakticky netýká.

Několik desítek ORP je bytovou nouzí významně zatíženo, zatímco naopak ve více než polovině České republiky se závažná bytová nouze vyskytuje pouze minimálně.

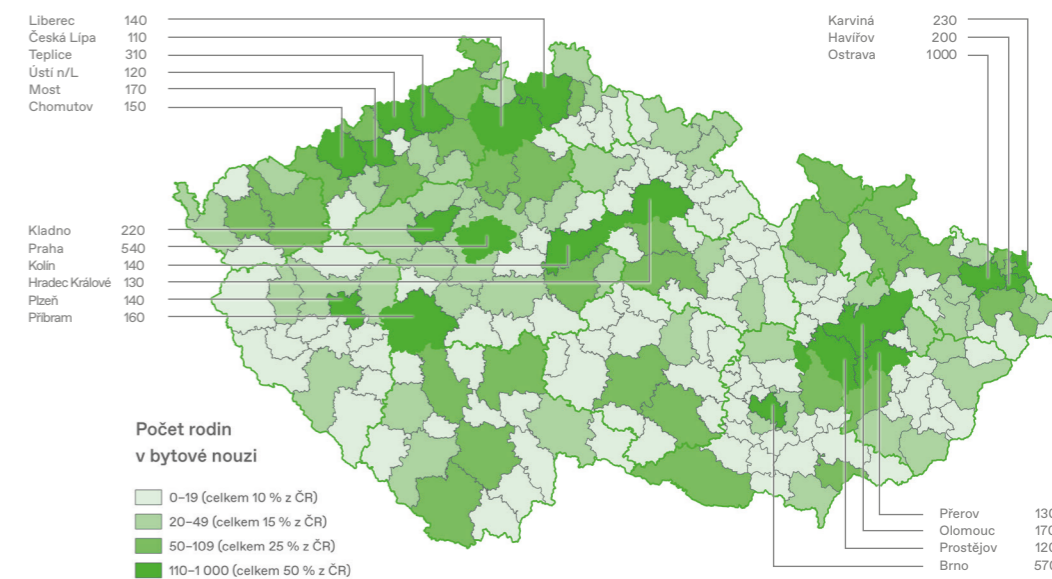
Tabulka 3: Sedmadvacet územních obvodů kontaktních pracovišť úřadů práce, ve kterých je koncentrována polovina ze všech domácností v bytové nouzi v ČR

Kontaktní pracoviště úřadu práce	Kraj	Celkem všech domácností v bytové nouzi	Rodiny: celkem v bytové nouzi	Bezdětné domácnosti: celkem v bytové nouzi	Celkem v bytové nouzi	Celkem děti v bytové nouzi	Počty domácností v bytové nouzi podle toho, kde aktuálně přebývají		
							Azylové domy a ubytovny	Nevhodné byty, přechodné přebývání	Bez přístřeší
Ostrava	Moravskoslezský	4 230	1000	3 230	7 070	2 190	2410	950	870
Brno-město	Jihomoravský	1 990	570	1 420	3 550	1 230	1340	430	220
Praha 3	Praha	1 420	40	1 390	1 660	80	170	40	1210
Praha 10	Praha	1 350	110	1 240	1 760	240	350	80	930
Praha 8	Praha	1 140	50	1 090	1 370	100	210	50	880
Ústí nad Labem	Ústecký	1 080	310	770	1 890	630	760	250	60
Olomouc	Olomoucký	1 060	170	890	1 590	390	640	140	280
Praha 4	Praha	920	50	870	1 120	90	100	60	760
Karviná	Moravskoslezský	860	230	620	1 510	520	450	220	180
Praha 2	Praha	820	30	790	990	80	160	40	620
Praha 5	Praha	790	50	740	980	100	160	40	590
Most	Ústecký	770	170	600	1 250	360	490	230	60
Kladno	Středočeský	770	220	550	1 440	540	420	140	210
Praha 6	Praha	720	30	690	860	60	130	40	550
Haviřov	Moravskoslezský	700	200	500	1 250	430	290	290	120
Liberec	Liberecký	600	130	470	960	280	270	130	200
Chomutov	Ústecký	540	130	420	890	260	320	140	90
Příbram	Středočeský	510	160	350	930	330	370	40	100
Plzeň	Plzeňský	480	130	350	860	300	330	90	70
Hradec Králové	Královéhradecký	480	130	360	830	260	290	100	100
Karlovy Vary	Karlovarský	480	90	390	740	190	280	60	140
Praha 4 (Praha 11)	Praha	480	30	450	590	50	90	30	360
Praha 8 (Praha 7)	Praha	450	20	440	550	40	110	20	320
Přerov	Olomoucký	430	110	320	720	220	310	90	30
Praha 5 (Praha 13)	Praha	420	30	400	540	60	120	20	290
Sokolov	Karlovarský	420	60	360	610	130	160	80	190
Frýdek-Místek	Moravskoslezský	420	90	320	680	200	160	120	140

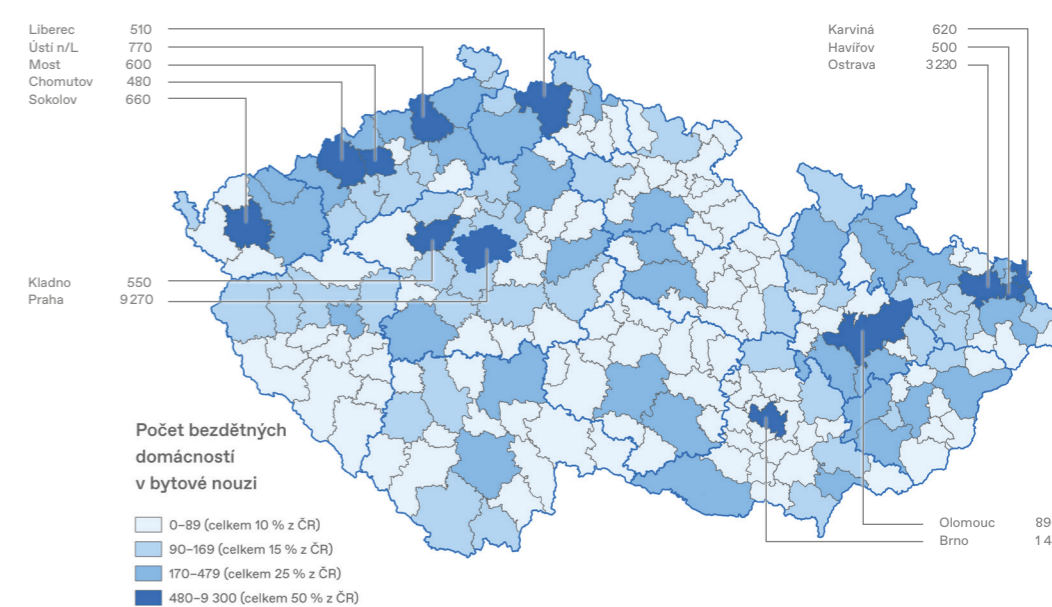
Mapa 1: Celkový počet domácností v bytové nouzi v územních obvodech jednotlivých obcí s rozšířenou působností v roce 2018

Mapa 2: Počet rodin v bytové nouzi v územních obvodech jednotlivých obcí s rozšířenou působností v roce 2018

Mapa 3: Počet bezdětných domácností v bytové nouzi v územních obvodech jednotlivých obcí s rozšířenou působností v roce 2018

C. Kolik domácností se každoročně dostává do bytové nouze?

- Do bytové nouze se každoročně dostává přibližně 11 700 domácností.
- Neplatí však, že každý rok se do bytové nouze dostane 11 700 nových domácností. Mnoho domácností se dostává do bytové nouze opakovaně. Například rodiny, které pendlují mezi různými formami nejistého bydlení, či lidé po výkonu trestu, kteří se po propuštění z výkonu trestu dostanou do bytové nouze, opětovně skončí ve vězení a po ukončení výkonu trestu se znovu dostávají do bytové nouze.

Tabulka 4: Odhad počtu domácností, které se každoročně dostávají do bytové nouze

Celkem	11 700
Z toho domácnosti, které se dostávají do závažné bytové nouze nepočítaje umístění do ústavní péče	9 100
Z toho rodiny, z nichž jsou umístovány děti do státní péče	1 200
Z toho nedobrovolně vystěhované domácnosti	2 200
Z toho mladí lidé opouštějící ústavní péči	1 000
Z toho osoby po výkonu trestu odnětí svobody	3 700
Z toho oběti domácího násilí	1 000
Z toho lidé, kteří se dostávají do ústavní péče kvůli bydlení	2 600
Z toho umístění do domovů pro osoby se zdravotním postižením	200
Z toho umístění do domovů pro seniory	2 400

Spolehlivost odhadu*	Velmi vysoká	Poměrně vysoká	Spíše nízká
----------------------	--------------	----------------	-------------

* Pro informace o tom, na základě čeho byla stanovena spolehlivost odhadu, viz kapitola D.

D. Jak je na tom 25 měst, ve kterých žije téměř polovina ze všech rodin v bytové nouzi?

Prostřednictvím žádosti podané na základě zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, jsme oslovili 25 měst, v nichž podle našich propočtů žije nejvíce rodin s dětmi v bytové nouzi.⁹ Těchto měst jsme se ptali na velikost jejich bytového fondu, zda část svých bytů využívají pro sociální účely obecně a konkrétně pro rodiny s dětmi, jež žijí v azylových domech, ubytovnách nebo nevyhovujících bytech, a také na počty takových rodin žijících na území města.

Odpovědi jsme získali od všech měst s výjimkou Ústí nad Labem, kde nás magistrát odkázal na jednotlivé městské části, z nichž dvě informace neposkytly. S výjimkou celkového počtu bytů a odhadu počtu rodin s dětmi v bytové nouzi pracujeme dále s informacemi z 24 měst. V případě Hlavního města Prahy jsme získali informace pouze o bytech, jež jsou ve správě magistrátu. Většina bytového fondu je přitom svěřena městským částem.

Velké rozdíly v počtu obecních bytů na 1 000 obyvatel

Abychom prozkoumali potenciál měst řešit bytovou nouzi rodin s dětmi žijících na jejich území, zajímali jsme se o počet obecních bytů v jejich vlastnictví. Ukázalo se, že situace je velmi diferencovaná. Celkem osm měst (tedy čtvrtina oslovených) vlastní méně než 10 bytů na 1 000 obyvatel (ve dvou případech šlo dokonce o pouhé čtyři byty), devět měst vlastní mezi 11 a 20 byty, pět měst mezi 21 a 50 byty, dvě města mezi 51 a 100 byty a jedno město více než 100 bytů na 1 000 obyvatel.¹⁰

Uvolněné byty v letech 2016–2017

Dále nás zajímalo, kolik bytů se v obcích průběžně uvolňuje. Celkem se během dvou let (2016–2017) v dotazovaných 24 městech uvolnilo 7 113 bytů. Více než 500 uvolněných bytů za dva roky uvedla čtyři města: Ostrava (1 593), Brno (1 209), Havířov (974) a Praha (616). Mezi 250 a 500 byty se uvolnilo ve třech městech: v Kolíně (469), Plzni (381) a Liberci (273). Mezi 100 a 250 byty se uvolnilo v sedmi městech (Děčín, České Budějovice, Přerov, Kladno, Olomouc, Karviná a Příbram). Mezi 51 a 100 byty se uvolnilo ve třech městech (Česká Lípa, Most, Teplice). A méně než 50 uvolněných bytů za dva roky uvedlo celkem sedm měst (Chomutov – 0, Prostějov –14, Louny – 15, Karlovy Vary – 16, Chrudim – 19, Litoměřice – 27, Hradec Králové – 50).

Třetina oslovených měst má více než 50 bytů čekajících na rekonstrukci

Pro sociální bydlení jsou potenciálně využitelné také obecní byty, jež jsou aktuálně volné, protože nejsou obyvatelné a vyžadují rekonstrukci. Oslovená města uvedla, že ve svém majetku mají celkem cca 2 400 bytů, jež vyžadují rekonstrukci. Z toho rekonstrukce menšího rozsahu (do 100 tisíc Kč) by potřebovalo necelých 900 bytů. Počty bytů k rekonstrukci se opět výrazně liší. Méně než 10 bytů, jež vyžadují rekonstrukci, je v Chomutově (0), Litoměřicích (1), Karlových Varech (3), Kladně (4) a Olomouci (5). Mezi 11 a 20 byty k opravě má celkem šest měst: Příbram, Hradec Králové, Chrudim, Louny, Teplice a Liberec. Mezi 21 a 50 byty je třeba opravit ve čtyřech městech: v Děčíně, Prostějově, České Lípě a v Karviné. Mezi 51 a 100 byty uvedla čtyři města: Most, Kolín, Havířov a České Budějovice. Mezi 101 a 200 byty vyžadujícími rekonstrukci má jediné město – Přerov. Více než 201 bytů, jež vyžadují rekonstrukci, se nachází ve 4 městech: Plzeň (211), Ostrava (301), Brno (630) a Praha (637).

9. S jedinou výjimkou se jednalo o (bývalá) okresní či krajská města. Z hlediska velikosti šlo o 3 města s počtem obyvatel do 25 tisíc (Litoměřice, Louny, Chrudim), 9 měst s počtem obyvatel do 50 tisíc (Příbram, Kolín, Chomutov, Přerov, Karlovy Vary, Česká Lípa, Prostějov, Teplice, Děčín), 7 měst s počtem do 100 tisíc obyvatel (Ústí nad Labem, Kladno, Karviná, Havířov, Most, Hradec Králové, České Budějovice) a 6 velkoměst s počtem obyvatel nad 100 tisíc obyvatel (Ostrava, Praha, Brno, Olomouc, Plzeň, Liberec).

10. Méně než 10 bytů 8 měst (Most, Karlovy Vary, Chomutov, Teplice, Ústí nad Labem, Louny, Litoměřice, České Budějovice), do 20 bytů 9 měst (Liberec, Česká Lípa, Děčín, Hradec Králové, Plzeň, Karviná, Příbram, Olomouc, Chrudim), do 50 bytů 5 měst (Přerov, Prostějov, Kladno, Praha, Ostrava), do 100 bytů 2 města (Brno, Kolín), nad 100 bytů 1 město (Havířov).

Více než dvě třetiny oslovených měst nepřidělují prakticky žádné sociální byty

V režimu sociálních bytů¹¹ v letech 2016–2017 přidělily dotazované obce celkem 1 023 bytů. To odpovídá zhruba sedmině bytů, jež se za stejné období v těchto obcích uvolnily, což je poměrně velká část. Celkem sedm obcí (více než třetina) ovšem za sledované dva roky nepřidělilo ani jeden sociální byt (Karlovy Vary, Česká Lípa, Teplice, Litoměřice, Louny, Děčín) a dalších sedm obcí přidělilo méně než 20 bytů (tzn. méně než 10 bytů ročně; šlo o Hradec Králové, Chomutov, Plzeň, Most, Kolín, Olomouc, Havířov). Dohromady 17 měst z 24 měst s největším počtem rodin v bytové nouzi buď vůbec nepřiděluje sociální byty, nebo jich přiděluje tak malé množství, že nelze vůbec hovořit o řešení bytové nouze. Významnější počty sociálních bytů přidělily v uvedených letech pouze v Praze (68), Ostravě (104), Brně (115), Chrudimi (120), Českých Budějovicích (194) a Liberci (222).

Zajímavé bylo také srovnání počtu přidělených sociálních bytů a počtu bytů, které se ve stejné době uvolnily (a byly tak potenciálně k dispozici). Ze sedmnácti měst, která přidělila alespoň jeden sociální byt, využila pro sociální účely uvolněné kapacity tři města z 1 až 5 % (Havířov, Plzeň, Kolín, Olomouc), dvě města ze 6 až 10 % (Ostrava, Brno), čtyři města z 11 až 20 % (Praha – magistrát, Přerov, Most, Kladno), dvě města z více než 21 % (Hradec Králové, Příbram). Liberec v režimu sociálního bydlení využil 81 % uvolněných bytů. Čtyři města uvedla, že přidělila více sociálních bytů, než kolik se jich ve stejném období uvolnilo (Prostějov, České Budějovice, Chrudim, Chomutov).

Je samozřejmě otázka, jak v jednotlivých městech sociální bydlení definují. Z praxe víme, že někde mezi sociální bydlení počítají například byty v domech s pečovatelskou službou, jinde pak všechny byty, jež město pronajímá za nižší cenu, než je místně obvyklé tržní nájemné (a to bez ohledu na cílovou skupinu, které jsou byty pronajímány, a na podmínky, za jakých jsou byty pronajímány). K tématu ještě viz níže.

Nejpotřebnější rodiny s dětmi se dostávají jen do 15 % sociálních bytů

Jen necelá polovina měst (11 měst) uvedla, že v roce 2017 pronajala nějaké byty rodinám, jež předtím žily v azylovém domě či v ubytovně (Praha, Brno, Příbram, Olomouc, Kolín, Most, Liberec, Hradec Králové, Přerov, Česká Lípa). Celkem se jednalo jen o 68 bytů, což je jen 15 % z přidělených sociálních bytů. S výjimkou Brna šlo ovšem všude o méně než 10 bytů pronajatých této cílové skupině za dva roky (tj. méně než 5 bytů ročně). A to i ve městech, ve kterých se ve stejném období uvolnily stovky městských bytů a kde se nacházejí stovky rodin s dětmi v bytové nouzi (celkem se tu ze zhruba 2 000 rodin s dětmi v závažné bytové nouzi dostalo za dva roky do sociálních bytů pouhých 68 rodin). Dalších osm měst (tedy celá třetina) uvedlo, že v roce 2017 nepronajalo rodinám s dětmi z azylových domů či ubytoven ani jeden byt (Karviná, Chomutov, Karlovy Vary, Teplice, Litoměřice, Louny, Děčín, Chrudim), a pět měst v odpovědi na žádost o informace uvedlo, že takovéto údaje nesledují (Ostrava, Kladno, Havířov, Plzeň, České Budějovice).

Rodiny s dětmi z azylových domů nebo ubytoven tvořily necelých 15 % domácností, jimž oslovená města poskytla své sociální byty (celých 85 % tedy tvořily jiné cílové skupiny). Méně než 20 % sociálních bytů bylo přiděleno rodinám s dětmi z azylových domů a ubytoven ve třech městech (Liberec, Prostějov a Kolín), 21 až 40 % sociálních bytů bylo přiděleno této skupině také ve třech městech (Praha, Brno a Most) a konečně více než 21 % sociálních bytů poskytla těmto rodinám čtyři města (Hradec Králové, Přerov, Příbram a Olomouc). V jednom případě (Česká Lípa) pronajímají byty rodinám s dětmi z ubytoven a azylových domů, i když nemají sociální byty.

^[1] Pojem „režim sociálního bydlení“ jsme nijak blíže nespecifikovali.

^[2] Nevíme ani, jestli byl počet městských bytů přidělených v roce 2017 rodinám v závažné bytové nouzi typický (tzn. podobný počtům v jiných letech), či spíše výjimečný (ať už by v jiných letech tento počet byl vyšší nebo nižší).

^[3] V Praze ovšem pracujeme pouze s počtem sociálních bytů, jež v roce 2017 přidělil magistrát (informace od městských částí jsme nezískali).

Stávajícím tempem (ne)řešení vyroste v bezdomovectví další generace

Získaná data nám umožnila získat odpověď na otázku, jak dlouho by (některým) osloveným městům trvalo, než by vyřešila bytovou nouzi rodin s dětmi v závažné bytové nouzi (v azylových domech a v ubytovnách). Vydělením našeho kvalifikovaného odhadu počtu rodin s dětmi v závažné bytové nouzi v daném městě počtem rodin, jež jsou v této situaci, kterým byl v roce 2017 přidělen městský byt, jsme získali informaci o počtu let, která by byla třeba k úplnému vyřešení závažné bytové nouze této cílové skupiny. Při výpočtu jsme sice nebyli schopni zohlednit všechny proměnné ovlivňující dynamiku bytové nouze v konkrétním městě (nevíme, kolik rodin se bude do bytové nouze dostávat, ani kolik se jich dostane do bydlení bez pomoci města)¹², přesto námi zvolený postup nabízí zajímavou perspektivu na řešenou problematiku. A to přesto, že nemáme k dispozici data o bytech přidělených rodinám z azylových domů a ubytoven od všech měst. Z 25 měst s nejvyšším počtem rodin v bytové nouzi nám tuto informaci poskytlo 18. Z toho 7 jich ale uvedlo, že v roce 2017 nepřidělily žádný byt rodině z azylového domu či ubytovny. U zbylých 11 měst vyšlo, že by jim řešení bytové nouze rodin s dětmi (při stávajícím tempu) trvalo mezi 3 a 50 lety. Celkem čtyřem městům by to trvalo do 10 let (Mostu 3 roky, České Lípě 6 let, Přerovu 8 let a Prostějovu 10 let). Dalším šesti městům by to trvalo mezi 11 a 20 lety (Liberci 13 let, Příbrami 14 let, Brnu 15 let, Olomouci 18 let a Hradci Králové a Praze 20 let).¹³ Nejdéle by řešení závažné bytové nouze rodin s dětmi trvalo při stávajícím tempu Kolínu – 50 let.

Obce nemají příliš dobrou znalost o počtu domácností v bytové nouzi na svém území

Města zpravidla nemají přehled o počtu rodin s dětmi v bytové nouzi žijících na jejich území (v azylových domech, ubytovnách nebo nevyhovujících bytech). Neplatí, že místní samospráva zná situaci ve svých obcích nejlépe, čímž bývá obhajována autonomie samospráv v tom, jak budou obce řešit bytovou nouzi svých občanů. Relativně dobré znalosti (ve smyslu realistických odhadů) jsme získali od sedmi měst z 25, tzn. od třetiny oslovených (Brno, Liberec, Hradec Králové, Přerov, Prostějov, Děčín, Chrudim). Za relativně špatné znalosti lze označit odpovědi od deseti měst (Karviná, Příbram, Havířov, Kolín, Most, Plzeň, Chomutov, České Budějovice, Litoměřice, Louny). Osm měst (tedy celá čtvrtina dotazovaných) nám odpovědělo, že počty rodin v bytové nouzi **nesledují/neevidují** (Ostrava, Praha, Ústí nad Labem, Kladno, Olomouc, Karlovy Vary, Česká Lípa, Teplice).

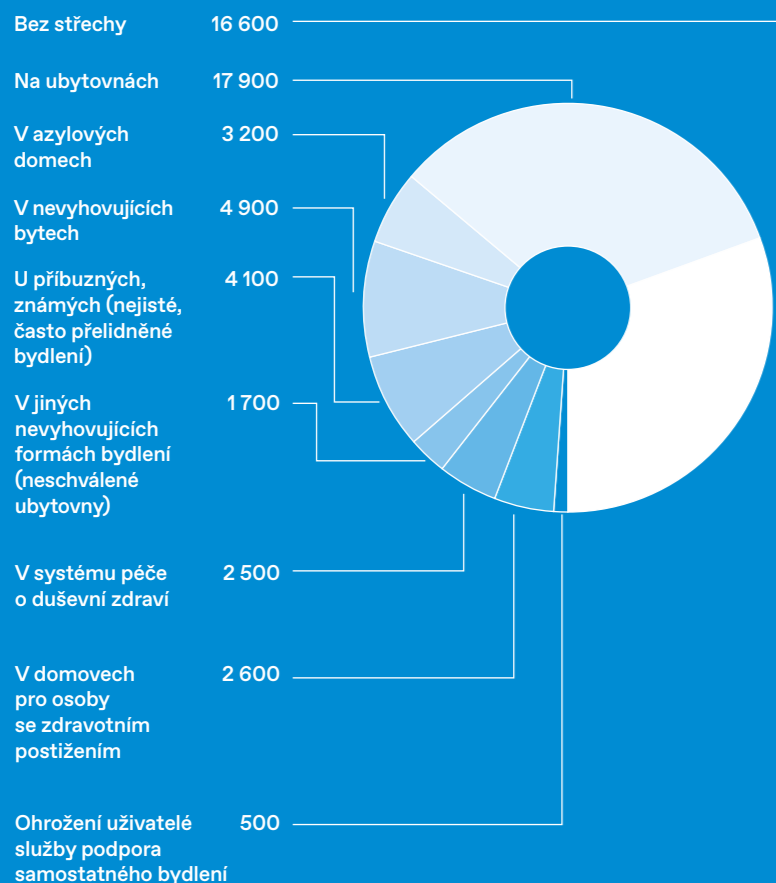
Zpráva o vyloučení z bydlení v České republice za rok 2018

V bodech

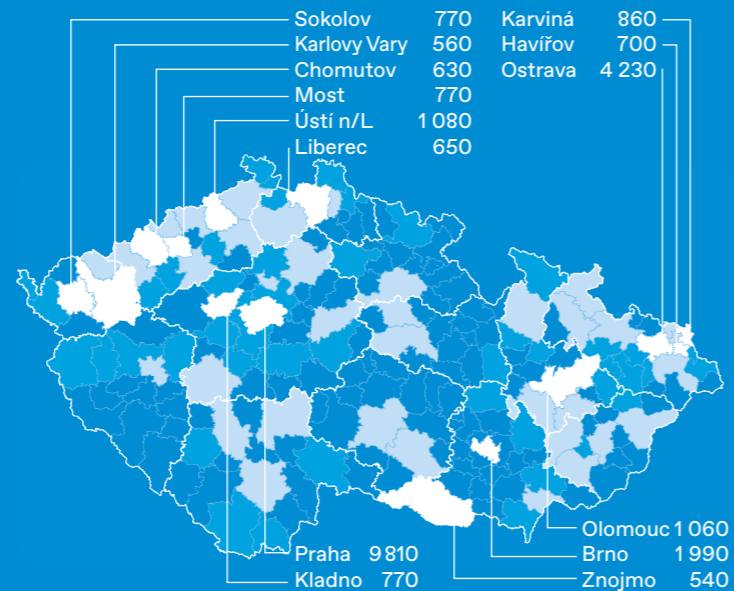
1 V ČR je 54 000 domácností v závažné bytové nouzi, tedy **83 000 osob**

2 Z toho 9 600 rodin, ve kterých žije **20 500 dětí**

3 Distribuce bytové nouze domácností v ČR

4 Polovina domácností v závažné bytové nouzi žije na území pouhých 14 ORP

5 Počet domácností, které spadnou do bytové nouze je **11 700** každý rok

Z toho domácností, které se dostávají do bytové nouze, mimo umístění do ústavní péče	9 100
Z toho rodiny, z nichž jsou umísťovány děti do státní péče	1 200
Z toho nedobrovolně vystěhované domácnosti	2 200
Z toho mladí lidé opouštějící ústavní péči	1 000
Z toho osoby po výkonu trestu odnětí svobody	3 700
Z toho oběti domácího násilí	1 000
Z toho lidé, kteří se dostávají do ústavní péče kvůli bydlení	2 600
Z toho umístění do domovů pro osoby se zdravotním postižením	200
Z toho umístění do domovů pro seniory	2 400

6 Deset měst, ve kterých žije téměř polovina ze všech rodin s dětmi v bytové nouzi

Město	Počet bytů v majetku města	Přiděleno v režimu soc. bydlení v r. 2017
Ostrava 1 000	12 800	/82
Brno 570	28 550	/48
Praha 540	34 000	/27
Ústí n/L 310	630	/ nedodaná informace
Karviná 230	770	/0
Haviřov 200	7 670	/0
Kladno 220	1 970	/13
Most 170	250	/8
Olomouc 170	1 520	/5
Příbram 160	610	/12

7 Většina obcí nemá přehled o počtu rodin v bytové nouzi na svém území

7 měst z 25 má relativně dobrý přehled: Brno, Liberec, Hradec Králové, Přerov, Prostějov, Děčín a Chrudim

Zbýlé ¾ uvedly, že o počtech rodin v bytové nouzi nevedou evidenci nebo zaslaly nerealistické odhady.

Stávajícím tempem (ne)řešení bytové nouze v obcích vyroste v bezdomovectví další generace.

8 Restrikce neřeší bytovou nouzi

Přesto, 52 obcí mělo na svém území bezdoplatkové zóny k listopadu 2018.

50 % lidí žijících nedobrovolně na ubytovnách nečerpá dávky na bydlení.

9 Neobejdeme se tedy bez zákona, který:

- Legislativně ukotví povinnosti obcí.
- Jasně vymezí kompetence orgánů státní správy.
- Zajistí stabilní financování široké škály nástrojů pro prevenci a řešení bytové nouze.

Tabulka 5: Bytový fond v dotazovaných městech, přidělené byty a počty rodin v bytové nouzi

Město	Počet bytů v majetku města		Počet bytů přidělených v r. 2017			Celkový počet rodin s dětmi v bytové nouzi		Počet rodin s dětmi v azylových domech a ubytovnách		Počet rodin s dětmi v nevyhovujících bytech		Doba potřebná k ukončení bytové nouze rodin s dětmi v AD a ubytovnách (při stávající rychlosti zabydlování)
	Celkem	Na 1000 obyvatel	V režimu soc. bydlení	Rodinám s dětmi z AD nebo ubytoven	Podíl bytů přidělených rodinám z AD a ubytoven na počtu bytů přidělených v režimu SB	Náš výpočet	Údaj dodaný městem	Náš výpočet	Údaj dodaný městem	Náš výpočet	Údaj dodaný městem	
Ostrava	12 800	44	82	nevidují	nevidují	1 000	nevidují	350	nevidují	650	nevidují	?
Brno	28 550	75	48	18	38 %	570	499	270	199	300	300	15 let
Praha (magistrát)	34 000 (8 130*)	26	27*	10*	37 %*	540	nevidují	200	nevidují	150	nevidují	20 let
Ústí nad Labem	630	7	nedodáno	nevidují	●	310	nevidují	130	nevidují	180	nevidují	?
Karviná	770	14	0	0	0 %	230	nevidují	80	48	150	nevidují	?
Haviřov	7 670	106	0	nevidují	●	200	nevidují	20	22	180	nevidují	?
Kladno	1 970	29	13	nevidují	●	220	nevidují	120	nevidují	100	nevidují	?
Most	250	4	8	3	38 %	170	nevidují	10	6	160	nevidují	3 roky
Olomouc	1 520	15	5	4	80 %	170	nevidují	70	nevidují	90	nevidují	18 let
Příbram	610	18	12	10	83 %	160	nevidují	140	nevidují	20	nevidují	14 let
Chomutov	280	6	10	0	0 %	130	1 022	30	22	100	1 000**	?
Liberec	1 220	12	98	3	3 %	130	87	40	22	90	65	13 let
Kolín	1 850	59	12	2	17 %	140	nevidují	100	43	40	nevidují	50 let
Plzeň	2 980	17	7	nevidují	●	130	nevidují	80	48	60	nevidují	?
Hradec Králové	1 240	13	7	3	43 %	130	72	60	57	70	15	20 let
Teplice	350	7	0	0	0 %	110	nevidují	10	nevidují	110	nevidují	?
Prostějov	1 150	26	24	3	13 %	120	nevidují	30	42	80	nevidují	10 let
Přerov	1 430	33	10	5	50 %	110	58	40	35	60	23	8 let
Děčín	650	13	0	0	0 %	100	83	10	9	90	74	?
České Budějovice	1 820	9	87	nevidují	●	100	nevidují	60	75	50	nevidují	?
Louny	150	8	0	0	0 %	90	nevidují	40	nevidují	50	nevidují	?
Karlovy Vary	200	4	0	0	0 %	90	nevidují	50	51	40	nevidují	?
Česká Lipa	440	12	0	7	●	80	nevidují	40	nevidují	40	nevidují	6 let
Chrudim	470	20	60	0	0 %	70	121	40	60	30	61	?
Litoměřice	220	9	0	nevidují	●	50	nevidují	30	49	20	nevidují	?
Celkem (25 měst)	69 060	21	466	68	15 %	5 130	●	2 050	●	2 890	●	●

* Údaj pouze za bytový fond ve správě magistrátu (bez bytů svěřených do správy městským částem).

** Informace poskytnutá městem se výrazně rozcházejí s odhady získanými od místních expertů a je velmi nepravděpodobná.

E. Proč došlo k masivnímu poklesu vyplacených doplatků na bydlení?

Za pouhé 3 roky došlo ke snížení počtu vyplacených doplatků na méně než polovinu. V listopadu 2018 bylo vyplaceno 37 500 doplatků na bydlení, což je o 45 tisíc méně dávek než v březnu 2015, kdy to bylo skoro 82 tisíc (viz Graf 2). Obvyklou interpretací vývoje je ekonomický růst v ČR mezi těmito lety, a tedy zlepšení situace domácností související se zvýšením zaměstnanosti a ztrátou nároku na dávky, které jsou příjmově testované.

Zlepšení situace na trhu práce se významně dotklo i lidí se základním vzděláním. Mezi roky 2015 až 2018 došlo ke zvýšení zaměstnanosti i u osob se základním vzděláním. Počet dlouhodobě nezaměstnaných se základním vzděláním klesl o téměř 70 %.

Tabulka 6: Vývoj v zaměstnanosti a nezaměstnanosti osob se základním vzděláním

	Celkem uchazečů o zaměstnání se základním vzděláním podle úřadu práce	Zaměstnaní se základním vzděláním podle VŠPS	Dlouhodobě nezaměstnaní se základním vzděláním podle VŠPS
Červen 2015	134 tis.	204 tis.	34 tis.
Červen 2018	72 tis.	228 tis.	11 tis.
Absolutní rozdíl	-62 tis.	24 tis.	-24 tis.
Relativní rozdíl	-46 %	12 %	-69 %

14. MPSV. Statistika nezaměstnanosti. [online] [ověřeno k 9. 11. 2018] Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>

15. Český statistický úřad. Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - čtvrtletní údaje - 2. čtvrtletí 2015. [online] [ověřeno k 9. 11. 2018] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-ctvrtletni-udaje-2-ctvrtleti-2015>

Český statistický úřad. Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - čtvrtletní údaje - 2. čtvrtletí 2018. [online] [ověřeno k 9. 11. 2018] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-ctvrtletni-udaje-2-ctvrtleti-2018>

Zdroj: Výpočty Lumos na základě dat MPSV¹⁴ a ČSÚ¹⁵

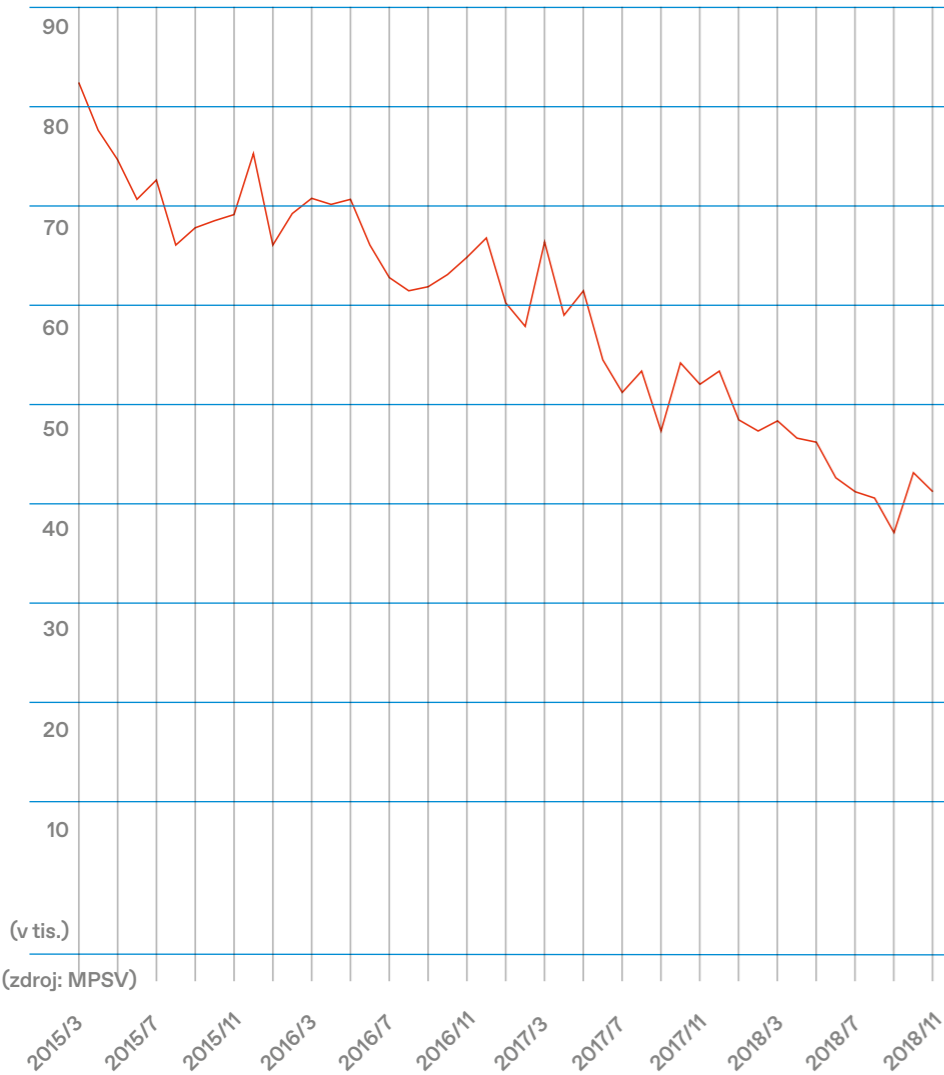
Úbytek v počtu vyplacených dávek na bydlení se však nedotkl všech podskupin příjemců ve stejné míře. Například děti na ubytovnách v rodinách příjemců doplatku na bydlení ubylo pouze 23 % (v roce 2015 jich bylo na ubytovnách 3 921, v roce 2018 jich bylo 3 007), zatímco celkově na ubytovnách ubylo 47 % domácností s doplatkem (14 262 za rok 2015 a 7 611 za rok 2018) a osob pak 41 % (20 743 za rok 2015 a 12 214 za rok 2018). Rodiny s mladšími dětmi na ubytovnách zřejmě čelí více překážkám v řešení své situace, a nedokážou tedy z hospodářské konjunktury těžit tak dobře (nebo tak rychle) jako bezdětné domácnosti. Další skupinou, která se vyvíjí odlišně, jsou senioři. Počet domácností osob nad 65 let, kterým byl vyplacen doplatek na bydlení na ubytovnu, mezi roky 2015 a 2018 stoupl skoro o 70 % (z 352 v roce 2015 na 598 v roce 2018).

Zároveň platí, že snížení v počtu vyplacených doplatků na bydlení nelze jednoduše interpretovat jako snížení počtu domácností v bytové nouzi. Část lidí může mizet ze systému sociálního zabezpečení, ne však nutně z ubytoven a dalších forem bytové nouze. Zůstávají na ubytovnách, avšak nepobírají dávky na bydlení. Rozsáhlé šetření, které jsme realizovali (viz Příloha 1), ukázalo, že doplatek na bydlení pobírá jen přibližně 60 % rodin a 40 % bezdětných domácností na ubytovnách. Důvodem ztráty nároku na dávku jistě v některých případech bylo zlepšení příjmové situace rodiny díky lepší situaci na trhu práce, dostupná data však naznačují, že část domácností naopak v posledních letech ztratila nárok na dávky z důvodu zavádění rozličných restriktivních opatření a propadla se do ještě větší chudoby.

Příkladem restriktivního opatření, které vede ke ztrátě nároku na doplatek na bydlení, a tedy k nemožnosti řešení příjmové chudoby

domácnosti, je kompetence obcí vyhlášovat tzv. bezdoplatkové zóny, ve kterých ÚP ČR zamítá nové žádosti o vyplacení doplatku na bydlení. K listopadu 2018 mělo bezdoplatkové zóny na svém území již 52 obcí, zejména ve strukturálně postižených regionech Ústeckého a Moravskoslezského kraje. Analýzy dopadů těchto opatření zatím nejsou dostupné. Z nezveřejněné analýzy dopadů vyhlášení bezdoplatkových zón v Mostě provedené Agenturou pro sociální začleňování vyplývá, že za devět měsíců platnosti opatření byla z tohoto důvodu zamítnuta žádost o doplatek na bydlení 42 domácnostem. Opatření mělo podle analýzy částečný vliv na snížení počtu příjemců doplatku na bydlení v Mostě a na migraci chudých obyvatel v rámci města.

Graf 2: Počet měsíčně vyplacených doplatků na bydlení

Situaci domácností v oblasti bydlení může značně zkomplikovat také sankční vyřazení některého člena domácnosti z evidence uchazečů o zaměstnání na Úřadu práce. Důsledkem může být snížení dávek pomoci v hmotné nouzi či úplná ztráta nároku na ně. Počty sankčně vyřazených jsou každoročně vysoké (například za rok 2017 bylo sankčně vyřazeno 93 335 osob), v čase bez ohledu na krizi či prosperitu víceméně konstantní (nemá na ně tedy vliv počet osob v evidenci uchazečů o zaměstnání celkově).

Sankční vyřazení z evidencí je silně geograficky koncentrované, navíc do strukturálně postižených regionů (oproti průměru v září 2018, kdy v ČR bylo z evidence dlouhodobě nezaměstnaných celkově vyřazeno sankčně 18 % evidovaných a 75 % okresů se vešlo do 21 % takto vyřazených, tak některé obce zejména v Ústeckém a Karlovarském kraji – například Cheb, Sokolov, Ústí, Teplice, Most, Karviná – se pohybovaly na dvojnásobku, tedy 30–50 % vyřazených z evidence bylo ze sankčních důvodů.

Díky unikátnímu souboru clientských dat od pěti významných poskytovatelů služeb s pobočkami v 18 obcích na území 8 krajů jsme na vzorku téměř 900 domácností v bytové nouzi mohli prozkoumat, jaký může mít sankční vyřazení vliv na ztrátu dávek. Ukázalo se, že kolem 35 % uživatelů těchto služeb nepobírá žádnou dávku na bydlení (jde o domácnosti v azylových domech, ubytovnách nebo nevyhovujících bytech). Nejčastějším důvodem je podle sociálních pracovníků vysoký příjem (84 % domácností), sankční vyřazení z evidence ÚP bylo s 8 % na druhém místě. Odlišná je situace lidí bez přístřeší (tedy těch, kteří přebývají na ulici nebo v noclehárnách). Mapování situace celkem téměř 2 000 lidí ukázalo, že přibližně 66 % z nich nepobíralo příspěvek na živobytí a sankční vyřazení z evidence ÚP (36 %) bylo podle sociálních pracovníků nejčastějším důvodem.

Skutečnost, že sankční vyřazení z evidence ÚP hraje, zejména v některých regionech, významnou roli ve snižování počtu vyplacených dávek na bydlení, potvrdila také podrobná data za Ústecký kraj, která jsme měli k dispozici. Vyplynulo z nich, že k 16. 11. 2017 bylo v evidenci ÚP na 85 ubytovnách 934 nezaměstnaných a v období následujících 11 měsíců bylo 248 z nich z evidence sankčně vyřazeno. Z evidence uchazečů o zaměstnání tedy byla sankčně vyřazena čtvrtina evidovaných.

Ukazuje se tedy, že v době ekonomického růstu je výrazným faktorem i mezi lidmi v bytové nouzi nárůst příjmů, na druhou stranu je u části z nich faktorem ztráta nároku na dávky. Není také jasné, zda vyšší příjem znamená pro lidi v bytové nouzi zlepšení. Ukazuje se, že velká část z nich i přes nárůst příjmu zůstává v bytové nouzi, jen bez dávek. To v kombinaci s exekucemi a vysokými cenami ubytoven či podstandardních bytů pravděpodobně znamená spíše zhoršení sociální situace. Obcí, které řeší bytovou nouzi svých nejzranitelnějších obyvatel, je velmi málo. Jde o Brno, Ostravu, Liberec a několik dalších měst. Naopak ve městech s nejvyšší koncentrací chudoby a bytové nouze převažují spíše represivní politiky (bezdoplatkové zóny, vysoká míra sankčního vyřazení – viz výše).

Podle nedávného výzkumu Agentury pro sociální začleňování je jedním z možná nejefektivnějších nástrojů řešení bytové nouze domácností z ubytoven dávka mimořádné okamžité pomoci na kauci. Ta podle Agentury umožnila návrat a aspoň střednědobou stabilitu bydlení asi 80 % příjemcům, je však velmi nerovnoměrně přiznávána. Podle krajského srovnání z roku 2017 je průměr přiznaných dávek cca 70 % z požádaných, avšak kraje jako Praha, Olomoucký kraj či Vysočina se pohybují kolem 80 až 90 %, zatímco opět kraje nejchudší, jako Ústecký či Moravskoslezský, dosahují jen kolem 50 %. Extrémem je pak Brno, kde je podíl přiznání mimořádné dávky na kauci pouze 25 %.

Tato nejednotnost přístupu ještě více přispívá k již hlubokým nerovnostem a podstatně nižší šanci dostat se z bytové nouze v některých obcích například v Ústeckém kraji. Stát ovšem těmto obcím nejenže odmítá dát plošnou povinnost zajistit bydlení pro své občany, ale naopak jim umožňuje nerovnosti ještě více prohlubovat například díky arbitrárnímu využívání výše popsaných bezdoplatkových zón.

F. Zdroje dat, metody výzkumů a výpočtů

Strávili jsme půl roku sběrem a analýzou velkého množství statistických dat. Základním stavebním kamenem byly údaje o vyplacených dávkách na bydlení, ale pracovali jsme i s databázemi žadatelů o sociální byty, s informacemi od poskytovatelů sociálních služeb pro lidi bez přístřeší a s širokou škálou dalších zdrojů dat.

Ve stručnosti lze popsat to, jak jsme se dopočítali k velikosti cílové skupiny systémů sociálního bydlení, následovně¹⁶:

Domácnosti v závažné bytové nouzi z důvodu přebývání v substandardních podmínkách

A1. Počty domácností v azylových domech

Základem pro kalkulaci počtu domácností v azylových domech byly statistiky počtu vyplacených doplateků na bydlení do azylových domů v červnu 2018, které byly vyplaceny:

- ⊙ 801 rodinám s dětmi
- ⊙ 1 374 bezdětným domácnostem

Ne všechny domácnosti v azylových domech pobírají doplatek na bydlení. Skutečný počet domácností je vyšší. Na základě kombinace statistik o počtu vyplacených dávek a statistiky uživatelů služby a údajů obdržených z rozsáhlého šetření mezi pěti celostátními poskytovateli o celkem 2 850 domácnostech jejich klientů jsme dospěli ke kvalifikovanému odhadu, že doplatek na bydlení pobírá:

- ⊙ 90 % rodin v azylových domech
- ⊙ 60 % bezdětných domácností v azylových domech

Celkem proto odhadujeme, že v azylových domech pobývalo v roce 2018:

- ⊙ 900 rodin s dětmi
- ⊙ 2 300 bezdětných domácností

Vzhledem k dostupnosti statistických dat a kvalitě a rozsahu realizovaného šetření klasifikujeme spolehlivost odhadu počtu domácností azylových domů jako velmi vysokou.

A2. Na ubytovnách

Počty domácností na ubytovnách, které potřebují sociální byt, jsme kalkulovali obdobným způsobem. Vyšli jsme z počtu vyplacených doplateků na ubytovny v červnu 2018, ty byly vyplaceny:

- ⊙ 1 358 rodinám s dětmi
- ⊙ 6 262 bezdětným domácnostem

Stejně jako v případě azylových domů ne všechny domácnosti, které žijí na ubytovnách, pobírají doplatek na bydlení. Zároveň ne všechny domácnosti na ubytovnách jsou cílovou skupinou systémů sociálního bydlení. Část ubytovaných jsou na ubytovně dočasně bydlicí pracovníci. Dobrat se k tomu, kolik procent z rodin a bezdětných domácností dlouhodobě žijících na ubytovnách pobírá doplatek na bydlení, byl velmi dlouhý a složitý proces. Zahrnoval rozsáhlé dotazování zaměřené na všechny z více než 50 obecních ubytoven (na základě žádosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím), šetření na vzorku soukromých ubytoven, podrobné analýzy dat ze sčítání domácností v bytové nouzi v Brně a Liberci a seznamů žadatelů o sociální byt: Došli jsme k tomu, že doplatek na bydlení pobírá:

¹⁶. Pro podrobnější popis některých kalkulací viz přílohy, ještě podrobnější informace rádi poskytneme na vyžádání. Kontaktní údaje jsou uvedeny na konci Zprávy.

- ⊙ 60 % rodin v ubytovnách
- ⊙ 40 % z dlouhodobě pobývajících domácností dospělých (nepočítaje pracovníky)

Celkem tak bude na ubytovnách:

- ⊙ 2 300 rodin s dětmi
- ⊙ 15 700 bezdětných domácností

V případě ubytoven nebylo možné dosáhnout takové přesnosti jako u azylových domů, avšak vzhledem k rozsahu realizovaných šetření a množství zahrnutých dat klasifikujeme spolehlivost odhadu počtu klientů systémů sociálního bydlení z řad obyvatel ubytoven jako poměrně vysokou. To se potvrdilo i v následujícím dotazování 25 obcí s nejvyšším počtem rodin v závažné bytové nouzi. Z obcí, které zaslaly odhadované počty rodin na ubytovnách se tato čísla velmi blížila našim výpočtům (např. Havířov: náš výpočet 10 vs. data od města 6, Hradec Králové 40 vs. 33, Litoměřice 20 vs. 25 apod.).

A3. V nevyhovujících bytech

Odhadnout počet domácností v nevyhovujících bytech bylo velmi složité. Pro absenci jiných možností jsme spočítali možný počet rodin v tomto typu bytové nouze primárně na základě dat za město Brno, kde proběhlo sčítání rodin v bytové nouzi a probíhá projekt Rapid Rehousing, v rámci kterého jsou k dispozici unikátní a velmi podrobná longitudinální data o rodinách v bytové nouzi. To nám umožnilo zaměřit se v duchu této zprávy, která chce poskytnout pouze počty domácností v závažné bytové nouzi, jen na nevyhovující byty se zásadními nedostatky (nefunkční voda, elektřina, nefunkční hygienická zařízení, zdraví škodlivé byty).

Došli jsme k tomu, že v Brně žije v nevyhovujících bytech:

- ⊙ 1,21 % rodin pobírajících příspěvek na bydlení (bez doplatku na bydlení)
- ⊙ 7,02 % rodin pobírajících doplatek na bydlení v bytě

V Brně jsou však ceny nájemního bydlení vyšší než prakticky ve všech ostatních městech s významným výskytem bytové nouze (vyjma Prahy). V Brně tak zřejmě bude poměrně více domácností, které bydlí ve standardních bytech a pobírají příspěvek a doplatek na bydlení čistě z důvodu nepřiměřených nákladů na bydlení. Čím větší je tato množina (celkový počet příjemců dávek na bydlení), tím menším se stává procentuální podíl domácností v nevyhovujících bytech na celkovém počtu příjemců dávek na bydlení. Provedli jsme tedy adjustaci a výpočty jsme založili na předpokladu, že ve všech ostatních městech (vyjma Prahy)¹⁷ bude v nevyhovujících bytech žít:

- ⊙ 1,72 % z rodin pobírajících příspěvek na bydlení
- ⊙ 10,03 % z rodin pobírajících doplatek na bydlení

Na základě výše uvedených předpokladů jsme se dostali k tomu, že dávky na bydlení určené rodinám šly odhadem do 2 800 nevyhovujících bytů.

Z dat z Brna dále vyplynulo, že jednu z těchto dvou dávek pobírá 71 % rodin žijících v nevyhovujících bytech v Brně. To znamená, že pokud by byl podíl domácností v nevyhovujících bytech s dávkami na bydlení 71 % i v jiných městech, bylo by v ČR celkem v nevyhovujících bytech 4 000 rodin.

Spolehlivost tohoto odhadu nicméně hodnotíme jako spíše nízkou vzhledem k otazníkům ohledně reprezentativnosti brněnských dat,

¹⁷. V případě Prahy jsme provedli adjustaci opačným směrem a předpokládali jsme, že v nevyhovujících bytech bude žít 0,97 % z rodin pobírajících příspěvek na bydlení a 5,62 % z domácností rodin pobírajících doplatek na bydlení.

kteře přetřvávají navzdory provedené adjustaci. Kalkulovaných 4 000 rodin je v každém případě třeba chápat jako minimální odhad.

Počet bezdětných domácností v nevhodných bytech byl odhadnut stejným způsobem pouze s tím rozdílem, že byla použita data ze sčítání osob v bytové nouzi z Liberce, protože brněnské sčítání se zaměřovalo pouze na rodiny s dětmi. Procentuální podíly platné pro Liberec jsme nicméně neadjustovali jako v případě Brna. Takto jsme odhadli, že bezdětných domácností bude v nevyhovujících bytech přibližně tisíc.

A4. U příbuzných či známých (nejisté, často přelidněné bydlení)

Odhad počtu rodin či bezdětných domácností žijících u příbuzných či známých v nejistém, často přelidněném bydlení byl obdobně složitý jako odhadnout počty v nevyhovujících bytech. U přelidnění jsme brali v potaz akutní bytovou nouzi, s obytnou plochou odpovídající méně než 5 m² na osobu. Kombinací dat ze sčítání rodin v bytové nouzi a seznamů žadatelů o sociální byt v Brně jsme došli k tomu, že na 100 rodin v nevyhovujících bytech připadá dalších 95 rodin přebývajících u příbuzných či známých. Předpokládali jsme, že stejně vysoký podíl rodin přebývajících u někoho jiného bude v Praze. Vzhledem k tomu, že ve zbytku ČR není dostupnost bydlení tak špatná jako v Praze a Brně, uvažovali jsme, že počet rodin přebývajících u někoho jiného bude v dalších obcích nižší. Na základě zjištění z terénních šetření v několika severočeských městech jsme předpokládali, že mimo Prahu a Brno na 100 rodin v nevyhovujících bytech připadne 50 rodin přebývajících u příbuzných či známých.

Počet bezdětných domácností přebývajících u příbuzných či známých byl vzhledem k absenci věrohodných dat velmi obtížné odhadnout. V poradnicích žadatelů o sociální byt v Brně bylo bezdětných domácností v této formě bytové nouze přibližně polovina oproti rodinám s dětmi. Na základě informací z terénu jsme však provedli adjustaci směrem nahoru k podobnému počtu jako u rodin, protože bezdětné domácnosti se z několika důvodů v menší míře hlásí o sociální bydlení i v relativně nízkobariérových systémech obecního bydlení.

Spolehlivost těchto odhadů hodnotíme jako nízkou vzhledem k otázkám ohledně reprezentativnosti Brněnských dat pro celou ČR.

A5. V ubytovnách s neschváleným provozním řádem a v jiných než obytných prostorech

Analýza dat o vyplacených doplatecích na bydlení ukázala, že většina z domácností přebývajících mimo výše uvedené kategorie žije na ubytovnách, kterým nebyl schválen provozní řád. Z toho důvodu jsme odhadli počet domácností v jiných nevyhovujících formách bydlení stejným způsobem jako v případě ubytoven, tj. počítali jsme, že doplatek na bydlení pobírá 60 % rodin a 40 % bezdětných domácností v tomto typu bytové nouze. Celkově jsme tedy došli k číslu 300 rodin (bylo vyplaceno 177 dávek) a 1 400 bezdětných domácností (bylo vyplaceno 556 dávek). Spolehlivost odhadu klasifikujeme jako poměrně vysokou.

A6. Ohrožení uživatelé služby podpora samostatného bydlení

Sociální služba ve formě podpory samostatného bydlení je služba, která umožňuje lidem se zdravotním postižením žít v přirozeném prostředí. Službu aktuálně využívá 875 uživatelů. Velká část z nich nicméně přebývá v bydlení, které je dlouhodobě neudržitelné, vzhledem k nákladům na bydlení jim zpravidla zbývá pouze minimum z jejich příjmů (mají nízké invalidní důchody, jsou bez zaměstnání nebo pracují za minimální mzdu). Na základě konzultace s odborníky a poskytovateli této služby jsme dospěli k odhadu, že mezi cílovou skupinou systémů sociálního bydlení bude patřit asi 500 domácností uživatelů této služby (pro podrobnosti viz Příloha č. 4). Sociální bydlení by zabránilo

institucionalizaci (umístění do domova pro osoby se zdravotním postižením), k níž by mohlo dojít v případě selhání stávajícího nejistého bydlení. Spolehlivost tohoto odhadu klasifikujeme jako poměrně vysokou.

A7. Bez střechy

Velkou část z osob v bytové nouzi tvoří lidé bez střechy nad hlavou. Záměrně používáme termín „bez střechy“, nikoli zažitý termín „bez přístřeší“, protože do kategorie bez střechy nezahrnujeme pouze „lidi na ulici“, ale i osoby, které mohou mít nějaké improvizované „přístřeší“ (zahradní domek nepřizpůsobený k trvalému bydlení, garáž, sklep apod., ale nemají střechu nad hlavou v pravém slova smyslu.

Pro odhad počtu lidí bez střechy jsme použili unikátní metodu, díky které jsme mohli dosáhnout doposud nejpřesnějšího odhadu počtu osob bez střechy.

Vyšli jsme ze statistiky z dávkových systémů o tom, kolik příspěvků na živobytí bylo vyplaceno osobám, u kterých úřady práce uvádějí jako „formu užívání bytu“ označení „bez přístřeší“, „bez právního titulu“ a „nezjištěno“. Následně bylo realizováno rozsáhlé šetření mezi pěti celostátními poskytovateli sociálních služeb, kteří pracují s osobami bez střechy, s cílem zjistit, jaká část z osob bez střechy pobírá příspěvek na živobytí. Na základě dat o 2 850 domácnostech se ukázalo, že příspěvek na živobytí pobírá 11 % z osob bez střechy v Praze a 54 % z osob bez střechy ve zbytku ČR. Spočítali jsme tedy, že v Praze bude asi 8 200 osob bez střechy (bylo vyplaceno 898 dávek), ve zbytku ČR 10 300 osob bez střechy (bylo vyplaceno 5 573 dávek). Celkem tedy odhadujeme počet osob bez střechy na 18 400. Předpokládáme, že většinou půjde o bezdětné domácnosti. Odhadujeme, že podporu v bytové nouzi bude potřebovat 16 600 bezdětných domácností aktuálně bez střechy (1,1 osob na domácnost).

Vzhledem k tomu, že uplatněné procentuální podíly osob bez střechy pobírajících příspěvek na živobytí byly stanoveny na základě rozsáhlého dotazování, hodnotíme spolehlivost odhadu osob bez střechy jako poměrně vysokou.

Počty lidí schopných samostatného bydlení aktuálně umístěných v ústavní péči

B1. V rámci reformy psychiatrické péče

Podle odhadů vycházejících z projektu Deinstitutionalizace péče o duševně nemocné Ministerstva zdravotnictví ČR je třeba v následujících čtyřech letech zajistit sociální bydlení pro 2 500 osob z cílové skupiny duševně nemocných¹⁸. Spolehlivost tohoto odhadu klasifikujeme jako poměrně vysokou.

B2. V domovech pro osoby se zdravotním postižením

V domovech pro osoby se zdravotním postižením (DOZP) pobývá celkem 11 815 uživatelů. Velká část z nich by mohla žít s podporou komunitních služeb v sociálních bytech v komunitě. Nicméně v rámci naplnění cíle odhadu „minimální“ cílové skupiny systémů sociálního bydlení jsme se rozhodli kalkulovat pouze s tím, že by do systémů vstoupili pouze uživatelé DOZP, jejichž umístění do ústavní péče je opravdu „zbytečné“, tj. lidé, kteří pobírají příspěvek na péči pouze pro osoby s I. a II. stupněm závislosti. Těch je přibližně 33 %, tedy 3 938. Předpokládali jsme nicméně, že část z těchto lidí by dala přednost společnému bydlení v bytě s někým dalším z bývalých klientů ústavu před bydlením o samotě.

Počítali jsme tedy, že pro to, aby se z ústavní péče dostali uživatelé, v jejichž případě je jednoznačně možné, aby žili v bytech v komunitě, bylo třeba poskytnout sociální bydlení 2 600 domácnostem. To, zda je

18. Viz příloha č. 2 ZÁVĚREČNÉ ZPRÁVY Z HODNOCENÍ DOPADŮ REGULACE (RIA). Návrh nařízení vlády o poskytování finančních prostředků na výstavbu sociálních a nájemních bytů. [online] [ověřeno k 9. 11. 2018] Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/download/KORNB7FJV61>

vhodné přestěhování z ústavní péče, musí být samozřejmě výsledkem individuálního vyhodnocení potřeb. Je možné, že pro některé stávající uživatele s příspěvkem na péči v I. a II. stupni by to nebylo vhodné. Zároveň by ale bydlení v komunitě jistě bylo vhodnou alternativou pro některé uživatele s příspěvkem ve III. a IV. stupni. Proto se jeví předpoklad, že by bylo vhodné zajistit sociální bydlení pro všechny uživatele v I. a II. stupni, jako rozumný. Spolehlivost odhadu 2 600 domácností bývalých klientů DOZP podpořených ze systémů sociálního bydlení z toho důvodu hodnotíme jako velmi vysokou.

Počty každoročně vstupujících do bytové nouze nebo umístovaných do ústavní péče kvůli bydlení

C1. Rodiny, z nichž jsou děti umístovány do státní péče

Každoročně dojde k přibližně 6 tisícům umístění dětí do státní péče (péče státem hrazené, tedy pěstounské či ústavní péče). Na základě dat z anonymizované databáze dětí ve státní péči v Karlovarském kraji, kterou disponuje organizace Lumos, jsme dospěli k odhadu, že uvedených 6 tisíc umístění bude odebráno z přibližně 4 tisíc rodin. Na základě dat ze stejné databáze je možné říci, že obtíže v oblasti bydlení byly jedním z důvodů umístění v 61 % případů. Odhadujeme tedy, že do státní péče jsou každoročně umístovány děti z přibližně 2 500 rodin, které jsou v bytové nouzi. To však neznamená, že každoročně se dostane do bytové nouze 2 500 rodin, z nichž je umístěno dítě do státní péče. Mnohdy jde o případy, kdy dojde k umístění z rodiny, která je v bytové nouzi dlouhodobě (nedostane se do ní nově v daném roce). Předpokládáme, že případy, kdo dojde k umístění dítěte do státní péče z důvodu, že se rodina (nově) dostane do bytové nouze, tvoří polovinu ze všech případů odebrání dětí z rodin v bytové nouzi. Každoročně může jít o přibližně 1 300 rodin.

Lze předpokládat, že po určité době fungování systému sociálního bydlení by došlo ke snížení počtu těchto rodin nově vstupujících do systému na dvě třetiny původní hodnoty, protože z některých rodin byvají děti umístovány opakovaně. Spolehlivost odhadu hodnotíme jako poměrně vysokou.

C2. Nedobrovolně vystěhování

V roce 2017 došlo dle statistik ministerstva spravedlnosti k 1 844 soudním vystěhování. Ve statistikách soudních vystěhování jsou však neúměrně vysoce zastoupené obce mezi žalobci. Počet vystěhovaných bude výrazně vyšší, jelikož vystěhování ze soukromého bytového fondu dle informací z terénu mnohdy probíhá bez soudního rozhodnutí. Předpokládáme, že počet nedobrovolně vystěhovaných bude minimálně dvakrát vyšší než počet soudně vystěhovaných (tedy 3 700). Zároveň předpokládáme, že šance na nalezení standardního bydlení po vystěhování nejsou vysoké. Proto jsme počítali s tím, že klienty systémů sociálního bydlení by se mohlo stát 75 % vystěhovaných, tedy přibližně 2 700 domácností. Ovšem část (předpokládáme 20 %) z těchto domácností již je jednou započítána v rámci kategorie rodin, z nichž jsou umístěny děti do státní péče. Počet ročně vystěhovaných tedy odhadujeme na 2 200. Spolehlivost tohoto odhadu hodnotíme jako nízkou.

Stejně jako v případě rodin, z kterých jsou umístovány děti do státní péče, lze předpokládat, že po zaběhnutí systému podpory v bytové nouzi bude počet domácností, které se dostávají do bytové nouze z důvodu nedobrovolného vystěhování, klesat díky podpoře zajišťované systémem.

C3. Mladí lidé opouštějící ústavní péči

Mladí lidé opouštějící ústavní péči čelí vysokému riziku bezdomovectví.¹⁹ Počet mladých lidí opouštějících ústavní péči, kterým je třeba

19. Hradecká, V, Hradecký, I. (1996): *Bezdomovství: Extrémní sociální vyloučení*. Praha: Naděje; Hradecký, I. (2005): *Profily bezdomovství v České republice. Proč spí lidé venku a kdo jsou ti lidé. Tematická zpráva 2005 zpracovaná pro Evropskou observatoř bezdomovství*. Praha: Naděje

20. Jedná se o přílohu č. 2 ZÁVĚREČNÉ ZPRÁVY Z HODNOCENÍ DOPADŮ REGULACE (RIA) Návrh nařízení vlády o poskytování finančních prostředků na výstavbu sociálních a nájemních bytů. [online] [ověřeno k 9. 11. 2018] Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/KORNB7FJV61>

21. Viz LUMOS. Investice do dětí. Proč přesunout finanční prostředky vynakládané na ústavní péči do podpory rodin a komunit. [online] [ověřeno k 9. 11. 2018] Dostupné z: https://lumos.contentfiles.net/media/assets/file/investice_do_deti_CELA_ZPRAVA_web.pdf

22. Nezahrnujeme osoby po výkonu zabezpečovací detence, jelikož se z jejich řad bude pravděpodobně rekrutovat jen malý počet klientů systémů sociálního bydlení.

23. Viz výše citovaná Příloha č.2 Závěrečné zprávy z hodnocení dopadů regulace.

poskytnout podporu v oblasti bydlení, spočítal ve svém materiálu „Odhad velikosti cílové skupiny pro věcný záměr zákona o sociálním bydlení“²⁰ Odbor pro sociální začleňování Úřadu vlády (ASZ) na přibližně 1 000. Spolehlivost tohoto odhadu hodnotíme jako velmi vysokou. Na rozdíl od ASZ do kalkulace počtu domácností nově vstupujících do systému nezahrnujeme podporu pro mladé opouštějící pěstounskou péči. Může se také jednat o ohroženou skupinu, nicméně na základě dostupných dat o klientech organizace Naděje pracující s osobami bez přístřeší představují mladí lidé z pěstounské péče jen minimum z jejich klientů. Riziko bezdomovectví vychází 50krát nižší než v případě ústavní péče²¹. Do bytové nouze se tedy může každoročně dostávat několik desítek mladých odcházejících z pěstounské péče. Toto číslo nezapočítáváme do cílové skupiny, protože v rámci odhadu počtu odcházejících z ústavní péče bude určitá rezerva.

Díky rozvoji systémů podpory v bytové nouzi může dojít k významnému snížení počtu dětí umístovaných do státní péče.

C4. Osoby po výkonu trestu odnětí svobody²²

Odhad počtu každoročně nově vstupujících do systémů sociálního bydlení z řad osob po výkonu trestu odnětí svobody jsme založili na odhadu prezentovaném v materiálu ASZ (ten činil 5 620).²³ Počet domácností vstupujících do systémů sociálního bydlení z řad osob po výkonu trestu prezentovaný v materiálu ASZ jsme nicméně ponížili o odhad počtu těchto osob, jež se pravděpodobně navrátí do rodin (které budou v systémech sociálního bydlení), a tudíž nebudou potřebovat podporu v oblasti bydlení. Dále jsme zohlednili to, že počet každoročně vstupujících do systémů bude postupně klesat vzhledem k vysoké recidivě (63 %).

Vzhledem k tomu, že původní odhad založený pouze na kvalifikovaném odhadu několika organizací, které pracují s cílovou skupinou, a námi realizované úpravy vycházely z předpokladů, jež v tuto chvíli nelze ověřit, hodnotíme spolehlivost výsledného odhadu jako spíše nízkou.

C5. Oběti domácího násilí

Odhad počtu obětí domácího násilí, kterým je třeba poskytnout podporu v oblasti bydlení, též přebíráme z materiálu ASZ. Jeho spolehlivost hodnotíme jako poměrně vysokou, protože je založen na statistice vykazání a rozumném předpokladu toho, jaká část z obětí domácího násilí se nemůže vrátit do původního bydlení.

C6. Prevence umístování do domovů pro osoby se zdravotním postižením

Počítáme také s tím, že každoročně je třeba zajistit podporu v oblasti bydlení pro určitý počet lidí se zdravotním postižením, aby se předešlo umístěním do DOZP. Do DOZP bylo v roce 2017 přijato 1 073 osob, předpokládáme, že podíl lidí, kteří by se do DOZP vůbec nemuseli dostat, bude stejný jako podíl těch, kdo se mohou přestěhovat do komunity. Každoročně tedy počítáme s 200 domácnostmi cílové skupiny systémů sociálního bydlení. Stejně jako v případě podpory v oblasti bydlení umožňující návrat lidí s postižením do komunity se jedná o minimalistický odhad. Spolehlivost tohoto odhadu klasifikujeme jako poměrně vysokou.

C7. Prevence umístování do domovů pro seniory

V případě domovů pro seniory jsme nepočítali s tím, že by se díky poskytnutí sociálního bytu někteří senioři mohli navrátit do přirozeného prostředí. Předpokládáme však, že by se díky dostupnosti sociálního bydlení uzpůsobeného potřebám seniorů mohlo předejít určitému množství příjmů do domovů pro seniory. Do domovů pro seniory bylo v roce 2017 celkem přijato 11 840 lidí. Předpokládáme, že dostupné

sociální bydlení by mohlo být alternativou 20 % příjmů do domovů pro seniory. Počítáme s tím, že každoročně by tedy bylo třeba zajistit podporu v oblasti bydlení pro 2 400 seniorů. Spolehlivost tohoto odhadu hodnotíme jako poměrně vysokou. Nicméně je třeba počítat s tím, že toto číslo bude postupně růst se stárnutím populace.

C8. Otázka finanční dostupnosti bydlení

Mezinárodní výzkum a zkušenost ukazují souvislost s finanční dostupností bydlení a mírou vyloučení z bydlení, respektive mírou bezdomovectví.²⁴ Zvyšující se tempo růstu nájemného oproti průměrné mzdě v ČR obecně a ve velkých městech zejména bude způsobovat zvyšování počtu lidí vyloučených z bydlení. Dopady budou o to citelnější, pokud s tržním nájemným nebudou adekvátně stoupat také státní příspěvky na bydlení. Pokud by adekvátně rostl sociální nájemní sektor a sektor veřejného dostupného bydlení, je možné tento trend zvrátit. Predikce dalšího vývoje finanční dostupnosti bydlení a jejího vlivu na počet domácností cílových skupin systémů sociálního bydlení však přesahuje rámec této analýzy.

24. Viz například Glynn C., Byrne, T. H., Culhane, D. (2018): *Infection points in community-level homeless rates*. New York: Zillow

1

Přílohy

Příloha 1: Výpočet odhadu procentuálního podílu rodin bezdětných domácností a na ubytovnách, které pobírají doplatek na bydlení K výslednému podílu domácností na ubytovnách s doplatkem na bydlení jsme došli na základě řady zdrojů dat.

- ☉ dat z projektu Rapid Re-housing v Brně;
- ☉ dat z pořadníků žadatelů o sociální bydlení v Brně;
- ☉ dat ze sčítání osob bez domova v Liberci;
- ☉ dat za téměř všechny obecní ubytovny;
- ☉ dat za vybrané soukromé ubytovny.

Podle dat z projektu Rapid Re-housing v Brně, pořadníků žadatelů o sociální bydlení a ze sčítání osob bez domova v Liberci pobíralo doplatek na bydlení 70–80 % rodin na ubytovnách. Z dat od 39 obcí, které provozovaly 58 ubytoven, vyplynulo, že doplatek na bydlení pobírá přibližně 50 % rodin a 40 % bezdětných domácností. Podíl rodin pobírajících doplatek na bydlení na 38 zkoumaných soukromých ubytovnách vyšel na 56 %. Odhad celkového počtu domácností na ubytovnách jsme tedy založili na předpokladu, že doplatek na bydlení pobírá 60 % rodin s dětmi a 40 % bezdětných domácností.

Podíl rodin pobírajících doplatek na bydlení na obecních ubytovnách
Rozeslali jsme žádost o poskytnutí informace podle zákona č. 106/1999 Sb. všem obcím, které provozovaly ubytovny se schváleným provozním řádem. Získali jsme informace od 39 obcí, jež provozovaly 58 ubytoven²⁵ s celkovou kapacitou 1 018 ubytovacích jednotek (bytů či pokojů) o 2 438 lůžkách. V říjnu 2018, kdy probíhalo zjišťování, bydlelo na ubytovnách celkem 1 516 osob, z toho 318 dětí. Na základě informace o celkovém počtu osob a domácností na ubytovnách poskytnutých obcemi a informace o počtech doplatků na bydlení vyplacených na dané ubytovny poskytnuté generálním ředitelstvím úřadu práce jsme došli k tomu, že doplatek na bydlení pobírá 50 % rodin s dětmi a 40 % bezdětných domácností.

Tabulka 7: Obecní ubytovny zahrnuté do analýzy

Kraj	Počet obecních ubytoven	Počet obcí
Jihočeský	3	2
Jihomoravský	1	1
Karlovarský	4	1
Královehradecký	8	6
Liberecký	5	4
Moravskoslezský	3	3
Pardubický	2	2
Plzeňský	4	1
Středočeský	15	8
Ústecký	9	8
Vysočina	1	1
Zlínský	3	2
Celkem zahrnuto do analýzy	58	39

Podíl rodin pobírajících doplatek na bydlení na soukromých ubytovnách
Procentuální podíl rodin pobírajících doplatek na bydlení na soukromých ubytovnách byl vypočten na základě dat ze záznamů výzkumníků agentury pro sociální začleňování o počtu osob na 38 soukromých ubytovnách (k datu, kdy zde byl prováděn terénní výzkum) a dat

25. Informace jsme nezískali od šesti obcí. Devět obcí uvedlo, že ubytovna buď slouží specifickému účelu (turistům, zaměstnancům soukromé firmy), rekonstruuje se, nebo byla prodána.

Tabulka 8: Soukromé ubytovny zahrnuté do analýzy

Kraj	Obce	Osob na ubytovnách celkem	Osob v domácnostech pobírajících doplatek na bydlení	% osob v domácnostech pobírajících doplatek na bydlení	Počet ubytoven	Období
Jihočeský kraj	Písek	133	9	7 %	3	2017
Moravskoslezský kraj	Fulnek, Vítkov	49	34	69 %	2	2016, 2018
Karlovarský kraj	Aš	23	0	0 %	1	2018
Pardubický kraj	Chrudim, Polička, Hroch. Týnec	262	111	42 %	4	2017
Kraj Vysočina	Havl. Brod	38	15	39 %	2	2017
Zlínský kraj	Val. Meziříčí, Vsetín	159	96	61 %	5	2016, 2017
Ústecký kraj	Most, Rumburk	426	314	74 %	7	2016
Středočeský kraj	Kolín, Kutná Hora, Příbram	1 037	610	59 %	14	2014, 2015
Celkem zahrnuté do analýzy		2 127	1 189	56 %	38	2014–2017

Příloha 2: Kalkulace odhadu procentuálního podílu osob bez střechy pobírajících příspěvek na živobytí

Ve spolupráci s pěti poskytovateli (Armáda spásy, Naděje, Slezská diakonie, Člověk v tísni, Darmoděj) byly během října 2018 posbírány informace z 18 obcí (Karlovy Vary, Kladno, Praha, Liberec, Jablonec nad Nisou, Opava, Ostrava, Havířov, Jirkov, Krnov, Brno, Frýdek-Místek, Přerov, Šumperk, Jeseník, Bruntál, Karviná, Český Těšín) z 8 krajů (Karlovarský, Moravskoslezský, Ústecký, Jihomoravský, Olomoucký, Liberecký, Středočeský, Praha) o situaci 2 850 domácností v bytové nouzi. Jednalo se o 854 klientů bez bydlení (služby azylový dům, terénní sociální práce, sociálně aktivizační služba, sociální rehabilitace) a 1 996 klientů bez střechy (služby terénní programy, nízkoprahové denní centrum, noclehárna).

Rozsáhlá sonda se zaměřovala na různé podoby bytové nouze a využívání jak dávek na bydlení (v případě domácností bez bydlení), tak příspěvků na živobytí (u lidí bez přístřeší). U 1 100 klientů byly díky sociálním pracovníkům identifikovány i důvody, proč nejsou příjemci výše uvedených dávek.

Průměrné údaje sloužily zejména ke kvalifikovanému odhadu koeficientu pro výpočet celkového počtu domácností bez domova (v různých kategoriích ETHOS) nad rámec ukazatelů z dávkových statistik. Dále byly porovnány regionální disparity a v neposlední řadě data sloužila jako vodítko k objasnění důvodů i důsledků rapidního poklesu počtu osob bez domova v dávkových statistikách MPSV.

Příloha 3: Kalkulace počtu lidí se zdravotním postižením v domovech pro osoby se zdravotním postižením, které potřebují podporu v oblasti bydlení

Na základě konzultací s odborníky na problematiku deinstitucionalizace péče o lidi se zdravotním postižením jsme dospěli k tomu, že je zcela realistické předpokládat, že v sociálních bytech s podporou komunitních služeb by mohli žít klienti DOZP čerpající příspěvek na péči v I. a II. stupni závislosti.

Podle rozsáhlé analýzy ústavní péče o lidi v České republice v roce 2012 pobíralo 39 % uživatelů služby DOZP příspěvek na péči v I. a II. stupni. Vzhledem k tomu, že v posledních letech jsou do DOZP přijímáni spíše uživatelé s vyšší mírou potřebné podpory, předpokládáme, že podíl klientů s příspěvkem v I. a II. stupni poklesl od roku na 33 % od roku 2012 (o 1 % ročně). Zároveň na základě informací od dotázaných expertů předpokládáme, že ne všichni uživatelé budou chtít bydlet samostatně, ale část z nich bude preferovat společné bydlení s někým z dalších bývalých klientů (předpokládáme 66 bytů na 100 uživatelů). Na základě toho jsme došli k číslu 2 600 podpořených domácností.

Příloha 4: Kalkulace počtu uživatelů služby podpora samostatného bydlení, kteří potřebují podporu v oblasti bydlení

Na základě konzultací s odborníky na problematiku včetně poskytovatelů služby jsme dospěli k závěru, že procentuální podíl stávajících uživatelů služby, kteří potřebují podporu v oblasti bydlení, bude odlišný pro jednotlivé kraje (v závislosti na bytové situaci v kraji). Celkem jsme při zohlednění odlišné situace v různých krajích dospěli k odhadu, že podpora v oblasti bydlení bude třeba zajistit pro asi 500 domácností, což odpovídá 52 % stávajících uživatelů služby podpora samostatného bydlení. V budoucnu zrealizujeme šetření mezi poskytovateli této služby, které umožní získat přesnější představu. Odhad procentuálního podílu za jednotlivé kraje a výsledného počtu potřebných sociálních bytů je zachycen v následující tabulce:

Tabulka 9: Podkladová data pro výpočet odhadu počtu uživatelů služby podpora samostatného bydlení, kteří potřebují podporu v oblasti bydlení

	Odhad počtu uživatelů, kteří potřebují podporu v oblasti bydlení	Odhad % podílu stávajících uživatelů, kteří potřebují podporu v oblasti bydlení	Stávajících uživatelů k 31. 12. 2017
Hlavní město Praha	108	100 %	108
Středočeský kraj	50	90 %	55
Jihočeský kraj	9	66 %	13
Plzeňský kraj	11	66 %	17
Karlovarský kraj	26	33 %	80
Ústecký kraj	43	33 %	129
Liberecký kraj	57	50 %	114
Královéhradecký kraj	25	66 %	38
Pardubický kraj	24	66 %	37
Kraj Vysočina	0	50 %	0
Jihomoravský kraj	0	66 %	0
Olomoucký kraj	22	50 %	43
Zlínský kraj	12	50 %	24
Moravskoslezský kraj	109	50 %	217
Česká republika	495	57 %	875

Zpráva o vyloučení z bydlení za rok 2018

Tato Zpráva vznikla v rámci spolupráce Platformy pro sociální bydlení a organizace LUMOS. Na její přípravě se podíleli Jan Klusáček, Vít Lesák, Jan Snopek, Štěpán Ripka, Hana Vališová, Jaromír Mára, Aneta Hanková a Barbora Křížanová, hlavním editorem byl Jan Klusáček. Jazykově korigovala Dagmar Pilařová. Graficky upravil Jan Brož.

Rádi bychom poděkovali oddělení statistiky a centrálního reportingu Odboru finančního řízení Ministerstva práce a sociálních věcí. Bez jeho součinnosti by tato Zpráva nikdy nemohla vzniknout.

Děkujeme také poskytovatelům sociálních služeb, kteří se terénním šetřením mezi svými klienty podíleli na metodologicky nejsložitější části analýzy: odhadu využívání dávek na bydlení a příspěvku na živobytí u osob v bytové nouzi. Jmenovitě děkujeme organizacím Armáda spásy ČR, Darmoděj, Člověk v tísni, Naděje a Slezská diakonie. Za finanční příspěvek na grafické zpracování, tisk a prezentaci analýzy veřejnosti děkujeme Nadaci České Spořitelny.

Jan Klusáček, výzkumný pracovník Lumos
jan.klusacek@wearelumos.org
Vít Lesák, ředitel Platformy pro sociální bydlení
vit.lesak@socialnibydeni.org

www.socialnibydeni.org @ fb/socialnibydeni
Janovského 767/29 Praha 7, 170 00
platforma@socialnibydeni.org
+420 724 189 993